

PROJEKT (09.2023)

EERIK-JUHAN TRUUVÄLI VAIMSE PÄRANDI KOGUMINE, SÜSTEMATISEERIMINE, ANALÜÜS, SÄILITAMISE JA EDASIANDMINE

IDEEKAVA

EESMÄRK: Arvestades Eerik-Juhan Truuväli kui riigimehe rolli Eesti riigi taastamisel ning arendamisel ning pidades oluliseks tema tegevust taasvaba Eesti õiguskantslerina, teadlase, õppejõu ning MTÜ Polis presidendina on väga oluline tema vaimse pärandi kogumine, säilitamine, analüüs ning asjakohase teabe edasiandmine. Koos sellega saame välja tuua tema erilise osa demokraatliku ühiskonnakorralduse, põhiseadusliku arengu ja sotsiaalse õigusriigi ülesehitamisel, suure panuse õigusloomesse ning Eesti õigusteaduse ja -kultuuri ning hariduse arengusse. Vajalik on senisest enam teadvustada Eerik-Juhan Truuväli pikaajalisest osalemisest riigi, kohaliku omavalitsuse ja kodanikuühiskonna arendamisel, tema hindamatut rolli õiguskantsleri institutsiooni taastamisel ja muutmisel kaasaegseks efektiivselt isikute õiguste ja vabaduste ning põhiseaduslikku korda kaitsvaks institutsiooniks.

1. TEHTUST JA VÕIMALIKUD ESIALGSED TEGEVUSSUUNAD:

1.1 ÜLEVAADE TEHTUST

Eerik-Juhan Truuväli elutee katkes 25. juuni 2019 ning tema ärasaatmine toimus riikliku matusena Kaarli kirikus. Järgnevalt on mitmed institutsioonid ning üksikisikud pidanud oluliseks tema vaimse pärandi kogumist, süstematiseerimist, analüüsi, säilitamist ning edasiandmist. Tema mitmekülgne tegevus on jätkuvalt väga oluline ning selles osas on koostöövõrgustik MTÜ Polise, Tallinna Ülikooli ja Tartu Ülikooli, Riigikogu, Riigikohtu, õiguskantsleri, kohalike omavalitsuse ja nende liitude ning mitmete teiste institutsioonide näol jätkuvalt valmis seda jäädvustama. Palju on veel teha, et esile tuua kogu tema elutöö eri tahud. Üheks vormiks on kujunenud juba neli korda toimunud Eerik-Juhan Truuväli sünniaastapäeva tähistamine väga kõrgetasemeliste kollokviumite ja foorumitega.

Esimene toimus 11.03.2020 Tallinna Ülikoolis ja teemaks oli *Eerik-Juhan Truuväli – tema ajastu ning tulevik*;

Teine toimus vaatamata Covid-19 pandeemiale 8.03.2021 ja teemaks *Kohalik omavalitsus Eesti riikluse taastamise ja arengu teel - 30 aastat*. Seejuures otsustas MTÜ Polis juhatus 15.02.2021 omistada Eerik-Juhan Truuvälile, MTÜ Polis presidendile aastatel 2004-2019, MTÜ Polis aupresidendi staatus. Eelnev otsus tehti teatavaks 8.03.2021 TLÜ-s aset leidnud kollokviumil.

Kolmas kollokvium toimus 21.02.2022 Riigikogus ning teemaks *Koostöö kui arengu võti – omavalitsuspäeva ideest riikliku tähtpäevani*.

Neljäs kollokvium oli kavandatud 24. maile 2023 Õiguskantsleri Kantseleis ning teemaks *Eerik-Juhan Truuväli - õigus ja õigus. Kohaliku omavalitsuse õiguskorra areng ja järelvalve*. Kollokvium oli pühendatud Eerik-Juhan Truuväli 85. sünniaastapäevale.

Eeltoodud kollokviumite kavad eraldi lisatud.

Tartu Ülikooli õigusteaduskonna direktor Gaabriel Tavits on avaldanud valmisolekut koordineerida Eerik-Juhan Truuvälile pühendatud viienda kollokviumi korraldamist 2024. aastal Tartus.

Seega võime öelda, et Eerik- Juhan Truuväli vaimse pärandi jäädvustamine, analüüsimine ning sidumine tänapäeva väljakutsetega on saanud reaalsuseks. MTÜ Polis raames on asutud asjakohast materjali ka süstematiseerima, sealjuures veebi kaudu jne. Samas on aga väga palju veel teha – seejuures on tänapäeval üliõpilaste teadlikkus paljuski tänu eelnevale, Eerik-Juhan Truuväli elutöö osas tõusnud.

Üheks võimaluseks ongi suurendada Eerik-Juhani Truuväli tegevuse nähtavust, sh suurema jäädvustamisega avalikus ruumis. Heaks näiteks on seejuures, et ühise ettepaneku kohaselt nimetas Tallinna Ülikooli rektor Mare maja auditorium 225 Eerik-Juhan Truuväli nimeliseks.

2. TEAVE ELUTEEST

Koostatud on Eerik-Juhan Truuväli eluteed kirjeldav materjal, mis vajad arusaadavalt täiendamist (vt lisa 1).

Arusaadavalt oleme Eerik-Juhan Truuväli vaimse pärandi ja mälestuse jäädvustamise tee alguses. Arvestades tema erilist kohta Eesti riigi taastamisel ning arendamisel, annaksime ühistegevuse kaudu oma poolse panuse nii tema isiku kui ka Eesti riigi ja ühiskonna ajaloo ja arengu jäädvustamisse.

3. VÕIMALIKUD ESIALGSED JÄTKUTEGEVUSE SUUNAD:

3.1 Vaimse pärandi ning nende kandjate kogumine

- 3.1.1 Koguda asjakohaseid materjale, süstematiseerida ning analüüsida ja leida võimalused nende säilidamiseks (sh Riigikogu stenogrammidest, õiguskantsleri seisukohad, artiklid, foorumid jms);
- 3.1.2 Täpsustada isikute ja instutsioonide esindajatega, kellel võivad veel olla Eerik-Juhan Truuväljaga seonduvaid materjale (sh tekstid, kommentaarid, raamatud, fotomaterjalid, kolleegide mälestused jne);
- 3.1.3 Täpsustada võimalusi p 3.1.1 ja 3.1.2 toodu edaspidi eksponeerimiseks, sh füüsilisel kujul, veebis jne (näiteks TLÜ, MTÜ Polis, Õiguskantsleri Kantselei, Justiitsministeerium jm);
- 3.1.4 Kaaluda võimalusi elutöö kogumikuga seonduvalt (sh esialgsed ideed teemade, struktuuri, võimalike osapoolte ja autorite, finantseerimise, korralduse jms osas; jne

- 3.1.5 Täpsustada võimalikke institutsioone ja isikuid, kes oleks jätkuvalt valmis p 3.1.1-3.1.4 tegevustest osa võtma. Koostöövõrgustiku huvi ning samuti arvestades selle tõenäolist laienemist, vaadata läbi võimalusel tegevuste edasise korraldamise sisu ja vorm;

3.2 Vaimse pärandi süstematiseerimine ja analüüs

- 2.2.1 Täpsustada isikuid ning institutsioone, kes on huvitatud vaimse pärandi süstematiseerimisest ja analüüsist.

3.3 Tegevuse jäädvustamine ja edasiandmine

- 3.3.1 Täpsustada isikuid ning institutsioone, kes on huvitatud vaimse pärandi jäädvustamisest ning edasiandmisest;
- 3.3.2 Kaaluda erinevaid võimalusi vaimse pärandi nn füüsiliseks jäädvustamiseks, sh bareljeefi loomisest tema nimelise auditooriumi juurde Tallinna Ülikooli Mare majas (M 225); samuti fotogalerii loomiseks jms;
- 3.3.3 Punktis 3.3.2 toodu realiseerimiseks täpsustada võimalusi bareljeefist huvitatud isikute ning institutsioonide ringi laiendamiseks, huvi korral selle teostamise täpsema vormi, finantseerimise mahu, teostamise vormi, teksti jms osas (vt lisa 2, bareljeefi struktuuri kavand).

3.4 Edasiste võimalike tegevuste korraldamisest

- 3.4.1 Jätkata ning laiendada senise koostöövõrgustiku tegevust;
- 3.4.2 Kaaluda osapoolte huvi korral Eerik-Juhan Truuväli vaimse pärandi kogumise, süstematiseerimise, analüüsi, säilitamise ning edasiandmiseks nõukoda koos selle juhtkogu ning võimalusel valdkondlike toimkondadega;
- 3.4.3 Jätkata ja laiendada Eerik-Juhan Truuväli tegevusele pühendatud foorumite, kollokviumite jms korraldamist;
- 3.4.4 Analüüsida võimalusi Eerik-Juhan Truuväli vaimse pärandiga seonduvate materjalide kogumiseks, analüüsiks ning avaldamiseks trükistes, veebis jms;
- 3.4.5 Kaaluda võimalusi Eerik-Juhan Truuväli mälestuse jäädvustamiseks temaga seotud materjalide esitlemisena;
- 3.4.6 Täpsustada laiemalt p 3.1-3.4 seonduvaid võimalusi ka muudes valdkondades ja institutsioonides;
- 3.4.7 Sõltuvalt arengutest koostada võimalusel p 3.1-3.4 toodud tegevuste realiseerimiseks täpsem tegevuskava projekt, arvestades seejuures korralduslikke, rahalisi jne võimalusi.

LISA 1: TEAVE EERIK-JUHAN TRUUVÄLI ELUTEEST

EERIK-JUHAN TRUUVÄLI ÜLEVAADE ELUTEEST

Eerik-Juhan Truuväli kui riigimees, teadlane, õppejõud ning MTÜ Polis esimene president - ülevaade tema erilisest osast Eesti riikluse taastamisel ning arendamisel, demokraatliku ühiskonnakorralduse ja sotsiaalse õigusriigi ülesehitamisel, suurest panusest eesti õigusteadusse ja -kultuuri ning -haridusse, pikaajalisest osalemisest riigi, kohaliku omavalitsuse ja kodanikuühiskonna arendamisel, tema hindamatust rollist õiguskantsleri institutsiooni taastamisel ja muutmisel kaasaegseks efektiivselt isikute õiguste ja vabaduste ning põhiseaduslikku korda kaitsvaks institutsiooniks.

Jurist ja õigusteadlane: õigusteooria, riigiõiguse ja valdkonna ekspertiisi üks juhtivaid autoriteete, aktiivne osaleja Eesti riikluse taastamisel ning sellega seonduvas õigusloomes

Eerik-Juhan Truuväli on tunnustatud õigusteadlane ja õppejõud, personaalne eeskuju paljudele eesti juristidele ja riigiametnikele, seejuures ka õpetaja ja kolleeg mitmetele tänapäeva poliitikutele, tippametnikele ja teadlastele/õppejõududele. Koos sellega on ta olnud õigusteooria, riigiõiguse ja valdkonna ekspertiisi üks juhtivaid esindajaid, olles seejuures riigiõiguslik autoriteet nii keerulistel riikluse taastamise üleminekuaegadel kui ka hiljem.

Eerik-Juhan Truuväli sündis 7. märtsil 1938. aastal Pärnus. 1957. aastal lõpetas ta Viljandi 1. Keskkooli. Seejärel alustas ta juristiõpinguid Tartu Riikliku Ülikooli (TRÜ) õigusteaduskonnas. Truuväli kaitses 1962. aastal edukalt diplomitöö "Tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise ümberkorraldamise küsimusi". 1963–1966 periood möödus Truuväli jaoks teadustööd tehes, olles TRÜ aspirant. Seejärel tegutses Truuväli aastatel 1966–1967 TRÜ riigi ja õiguse teooria ja ajaloo kateedris assistendina, 1967–1970 samas kateedris vanemõpetajana ning 1970–1977 dotsentina. Perioodil 1977–1979 oli ta vanemteadur TRÜ kõrgkooli kompleksse uurimise laboris. Sellele järgnes pikaajaline töö ENSV Teaduste Akadeemia Ajalooinstituudis: Truuväli oli 1979–1985 vanemteadur, 1985–1986 teadusdirektori kohusetäitja, 1986–1988 teadussekretär ja 1988–1990 teadusdirektor. Ta oli perioodil 1988–1991 Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi konstitutsioonikomisjoni liige ning aastatel 1990–1992 Tartu Ülikooli õigusteaduskonna riigi ja õiguse teooria ja ajaloo kateedri juhataja ning dotsent.

1990. aastal sai Truuvälist uue põhiseaduse eelnõu töörühma liige. Pärast põhiseaduse eelnõu valmimist tegutses Truuväli sama töörühma koosseisus 1992. aastani edasi kui Põhiseadusliku Assamblee ekspertkomisjoni liige.

Perioodil 1992–1998 oli Truuväli Sisekaitseakadeemia (varem Riigikaitseakadeemia) õppetooli juhataja ja -õppejõud, täites samaaegselt ka Tartu Ülikooli õigusteaduskonna avaliku õiguse instituudi õppejõu ametikohta. Truuväli oli 1997–2002 Sihtasutuse Õigusinstituut asutaja ja õppejõud (2000–2002 õppeprorektor ja avaliku õiguse osakonna juhataja). Pärast SA Õigusinstituut üleminekut Tartu Ülikooli õigusteaduskonna koosseisu 2002. aastal sai Truuvälist 2002–2009 Tartu Ülikooli õigusteaduskonna avaliku õiguse instituudi erakorraline professor ja 2009–2010 samas kohas külalisprofessor. Truuväli oli aastatel 1993–2000 Eesti Õiguskeskuse nõukogu liige.

Eerik-Juhan Truuväli kui riigimees, õigluse eestseisja ning õiguse järelevalvaja

Eerik-Juhan Truuväli panus oli väga oluline Eesti riikluse taastamisel, demokraatliku ühiskonnakorralduse arendamisel.

1989. aastal oli Truuväli Eesti delegatsiooni ekspert läbirääkimistel NSV Liiduga. Väga oluliseks tuleb pidada Eerik-Juhan Truuväli osalusel 1990. aastal avaldatud raamatut 1940. aasta Eestis (autorid: Arno Kõorna, J. Lepp, Heiki Lindpere, Lennart Meri, Eerik-Juhan Truuväli). Raamatus on dokumendid ja muud materjalid, mis kajastavad 1939. ja 1940. aasta sündmusi Eestis. Nende materjalide analüüsi põhjal võttis Eesti NSV Ülemnõukogu 12. novembril 1989 vastu otsuse Eestis 1940. aastal toimunud sündmustele ajaloolis-õigusliku hinnangu andmise kohta. Otsuses kvalifitseeritakse Nõukogude Liidu stalinliku juhtkonna välispoliitilised ja sõjalised aktsioonid Eesti Vabariigi vastu agressiooniks, sõjaliseks okupeerimiseks ja Eesti Vabariigi annekteerimiseks ning tehakse järeldus, et Eesti lülitamine 1940. aastal Nõukogude Liidu koosseisu polnud õiguspärane.

1989–1993 oli ta Eesti Vabariigi Valimiskomisjoni esimees. Tema juhtimisel viidi läbi väga keerukad valimised, referendum ja rahvahääletus, mis sillutasid teed ja lõpuks võimaldasid taasluua vaba Eesti:

- ▶ 10.12.1989 – kohaliku omavalitsuse (nõukogude/volikogude) valimised;
- ▶ 18.03.1990 Ülemnõukogu valimised
- ▶ 3.03.1991 Referendum Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamise küsimuses
- ▶ 28.06.1992 Rahvahääletus Eesti Vabariigi põhiseaduse eelnõu, põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu ja nendega kaasneva lisaküsimuse osas
- ▶ 20.09.1992 Riigikogu valimised
- ▶ 20.09.1992 Vabariigi Presidendi valimised

Näiteks oli kohalike volikogude valimine 10.12.1989 Eerik-Juhan Truuväli seisukohalt murrangulise tähtsusega Eesti riikluse taastamise aspektist – esimest korda üle aastakümnete said eestlased ise otsustada, keda ja suures osas kuhu valida; Eerik-Juhan pidas kohalikke omavalitsusi sarnaselt riigimehe ja professori Jüri Uluotsa mõttele Eesti riikluse nurgakiviks. Vabariigi Valimiskomisjoni esimehena toetas E.-J. Truuväli Tallinna Linnavolikogu ettepanekut viia Tallinnas läbi linnavolikogu valimised nii, et pool linnavolikogu mandaatidest jagatakse linnaosade vahel võrdeliselt sealsete elanike arvule, teine pool linnavolikogu mandaatidest jääb võrdselt jagamiseks linnaosade vahel. Eelkõige sai seda põhjendatud asjaoluga, et mitmed kohaliku omavalitsuse ülesanded (lumekoristus, teede ja tänavate hooldus, muru niitmine jne) sõltuvad oluliselt linnaosa pindalast (mitte niivõrd elanike arvust). Nii said nt Lasnamäe ja Pirita linnavolikogu 64-liikmelises koosseisus

võrdselt 4 kohta. Aga elanike arvu alusel sai Lasnamäe 8 kohta ja Pirita kõigest 1 koha. Tallinna Linnavalikogu 1993. aasta valimised kinnitasid sellise valimismudeli põhjendatust; Põhiseaduse kui kaasaegse Eesti riikluse alusdokumendi rahvahääletuse tulemused kannavad samuti Eerik-Juhan Truuväli allkirja: EESTI VABARIIGI VALIMISKOMISJONI OTSUS 1992. aasta 28. juunil toimunud rahvahääletuse tulemuste ja rahvahääletusel vastu võetud Eesti Vabariigi põhiseaduse ning Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduse kohta.

► Eesti Vabariigi Valimiskomisjon tegi kindlaks:

► Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1992. aasta 20. mai otsuse «Eesti Vabariigi põhiseaduse eelnõu, põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu ja nendega kaasneva lisaküsimuse rahvahääletuse korraldamise kohta» alusel rahvahääletusele pandud Eesti Vabariigi põhiseaduse eelnõu ning Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu rahvahääletuse hääleõiguslike kodanike nimekirjadesse oli kantud 669 080 kodanikku. Neist võttis rahvahääletusest osa 446 708, kellest põhiseaduse ja rakenduseseaduse eelnõude poolt hääletas 407 867, vastu 36 147 kodanikku. Kehtetuks tunnistati 2694 hääletussedelit.

► Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1992. aasta 20. mai otsuse «Eesti Vabariigi põhiseaduse eelnõu, põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu ja nendega kaasneva lisaküsimuse rahvahääletuse korraldamise kohta» p. 17 lg 1 ning p. 18 alusel Eesti Vabariigi Valimiskomisjon otsustas:

► 1. Lugeda Eesti Vabariigi põhiseadus ja Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seadus rahvahääletusel vastuvõetuks.

► 2. Kuulutada Eesti Vabariigi põhiseadus ja Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seadus jõustunuks 1992. aasta 3. juulist.

► Esimees E.-J. TRUUVÄLI Sekretär T. TORGO Tallinnas, 2. juulil 1992.

Lähtudes uuest põhiseadusest toimusid ka sellest tulenevate põhiseaduslike institutsioonide valimised ja õiguskorra väljaarendamine.

Ka siin on Eerik-Juhan Truuväli roll olnud väga suur, näitena:

VII Riigikogu stenogramm I istungjärk Esmaspäev, 05. oktoober 1992, kell 11:00

► Eesti Vabariigi Valimiskomisjoni esimehe avasõna, Riigikogu liikmete vandetöötuse teksti tutvustus ja hääletamine.

► E.-J. Truuväli 20. septembril 1992: valis Eestimaa riigivõimu suverään, Eestimaa rahvas, teid siia Toompeale, et tuua Eesti rahvale tagasi tema Riigikogu, kelle ülesanne ja püha kohus saab olla vaid üks – tuua Eestimaa tagasi eestimaalastele. Lugupeetud diplomaatilise korpuse esindajad, daamid ja härrad! Kehtiva põhiseaduse § 61 2. lõike alusel loetakse Riigikogu liikmed asunuks oma ülesannete täitmisele sellest hetkest alates, kui nad on andnud pühaliku vande töötuse jääda ustavaks Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale. Alles sellest momendist võite öelda: me oleme Riigikogu liikmed. Seda hetke on Eesti rahvas palju aastaid oodanud ...

► E.-J. Truuväli: Austatud Riigikogu liikmed! Kohaloleku kontroll. Kohal on 96 Riigikogu liiget, Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduse § 3 5. lõike alusel on Riigikogu otsustusvõimeline. Austatud Riigikogu liikmed, daamid ja härrad! Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduse § 3 4. lõike alusel kuulutan Riigikogu esimese istungjärgu esimese istungi avatuks ...

Õiguskantsleri institutsiooni taastamine ning arendamine

Aastal 1993 esitas president Lennart Meri Truuväli õiguskantsleri kandidaadiks, mille Riigikogu ka heaks kiitis. Aastatel 1993–2000 oli Eerik-Juhan Truuväli taasisesisevunud Eesti esimene õiguskantsler. Truuväli oli õiguskantsleri ametikohal kuni 2000. aastani. Iseseisvuse taastanud Eesti õiguskantslerina lasus tal sõltumatu põhiseadusliku institutsiooni kujundamise au ja vastutus. Sellest perioodist väärivad eriti lugemist Õiguskantsleri igasügisised aastaaruanded Riigikogule. Ettepanekud Riigikogu, Vabariigi Valitsuse ning ministrite, valla ja linnavolikogude ja valitsuste määruste vastavusse viimiseks põhiseaduse ja seadusega. Asjakohased menetlused Riigikohtus. Osalemine õigusloomes ning riigi ja kohaliku omavalitsuse hea halduse tava ning õiguskultuuri kujundamises. Väga oluliseks osaks tema töös kujunesid seejuures sisukad lähetused maakondadesse ja linnadesse, kontrollkäigud valdkonnaga seonduvatesse asutustesse, tagamaks nende tegevuse vastavus põhiseadusele ja seadusele. Eraldi teemaks kujunes aktiivne rahvusvaheliste suhete arendamine, kusjuures eriline koht oli seejuures koostööl Soome õiguskantsleri ja parlamendi ombudsmaniga.

Õiguskantslerina pööras ta samuti suurt tähelepanu õigluse, inimõiguste ning õigusriigi põhimõtete järgimisele ning kaitsmisele. Tema kõrge autoriteet mõjutas õigusloome ja halduse hea tava arengut ning riigi ja kohaliku omavalitsusse institutsioonide tegevuse seaduslikkuse ja läbipaistvuse edendamist. Väga oluline koht tema tegevuses oli isikute õiguste ning vabaduste tagamisel.

Märgilise tähendusega Eesti kui õigusriigi toimimise tagamiseks oli õiguskantsler Eerik-Juhan Truuväli otsus esitada 3. augustil 1993 Riigikohtule taotlus, milles tegi ettepaneku tunnistada Sillamäe Linnavolikogu ja Narva Linnavolikogu autonoomia referendumi otsused kehtetuks. Riigikohus tunnistas 11. augustil 1993 oma otsusega Narva ja Sillamäe referendumi tulemused kehtetuks.

Narva ja Sillamäe 1993. aasta autonoomia referendum oli 16. ja 17. juulil 1993. Narvas ja Sillamäel toimusid ebaseaduslikud referendumid rahvuslik-territoriaalse autonoomia küsimuses, mille organiseerisid Narva ja Sillamäe linnavolikogu.

28. juunil 1993 võttis Narva Linnavolikogu vastu otsuse nr 15/163 "Suhtumisest välismaalaste seadusesse". Selle järgi otsustati korraldada Narvas 16. ja 17. juulil 1993 referendum (plebistsiit) küsimusega "Kas Te soovite, et Narval oleks rahvuslik-territoriaalse autonoomia staatus Eesti Vabariigi koosseisus?". 6. juulil 1993 võttis Sillamäe Linnavolikogu vastu otsuse "1993. aasta 30. juuni miitingust osavõtjate juhendite täitmisest", mille punktiga 1 määrati 17. juuliks 1993 referendum (elanike küsitlus) küsimusega "Kas Te soovite, et Sillamäel oleks Eesti Vabariigi koosseisus rahvuslik-territoriaalse autonoomia staatus, mille territooriumil oleksid kõigile elanikele tagatud võrdsed õigused?". Referendum toimus 16. juulil ja 17. juulil 1993. Narva Linnavolikogu andmetel osales Narvas referendumul 54% hääleõiguslikest. Sillamäe Linnavolikogu andmetel osales Sillamäel referendumul 60% hääleõiguslikest. Narvas olevat autonoomiat pooldanud 97% hääletanutest, Sillamäel 98,6%. Eesti Vabariigi valitsuse vaatlajate hinnangul oli tegelik osalusprotsent alla poole.

Aastail 2001–2006 oli Truuväli Vabariigi Presidendi poolt kokku kutsutud õiguseksperptide komisjoni liige. Samuti oli ta Vabariigi Valitsuse poolt moodustatud põhiseaduse juriidilise ekspertiisi komisjoni liige. 1995. aasta märtsis valitud Riigikogu põhiseaduskomisjon pöördus Eesti Vabariigi Valitsuse poole ettepanekuga korraldada põhiseaduse terviklik analüüs. Eesmärgiks seati välja selgitada võimalikud vastuolud ja lüngad põhiseaduses, vastamaks küsimusele, kas ja millises ulatuses on vaja põhiseadust muuta.

2002. aastal koostati professor Eerik-Juhan Truuvälja juhtimisel Eesti Vabariigi 1992. aasta põhiseaduse esimene kommenteeritud väljaanne. Hilisemates Põhiseaduse kommenteeritud väljaannetes oli E.-J. Truuväli kaasautor ja toimetuskolleegiumi liige.

Eerik-Juhan Truuväli MTÜ Polis (kaas)asutaja ning president

Algselt loodi 26. augustil 2004 klubi Polis, asutajaliikmed Sulev Lääne, Kalle Merusk, Sulev Mäeltsemees, Vallo Olle ja Eerik-Juhan Truuväli. Alates 23. augustist 2006 otsustati moodustada mittetulundusühing Polis, mille liikmeteks on riigi ja kohaliku omavalitsuse ning nende liitude, ülikoolide, era- ja kolmanda sektori esindajad. Eerik-Juhan Truuväli valiti MTÜ Polis esimeseks presidendiks. Truuväli ja kolleegid pidasid tähtsaks tegevusvaldkonnas oluliste teoreetiliste ning praktiliste teemade tõstatamist ning koos sellega erinevates vormides nendele koostöövõrgustiku kaudu võimalike lahenduste leidmist. MTÜ Polis peab oluliseks ühendada poliitikute, teadlaste ning praktikute teadmised ja oskused, arvestades seejuures õigusriigi, hea halduse tava, teaduspõhisuse ja teiste oluliste põhimõtetega. Polise tegevuse üheks lähteideeks on austus ajaloo vastu ning tunnustus varasemate põlvkondade tegevusele Eesti riigi ja kohaliku omavalitsuse loomisel, taastamisel ning arendamisel. Kaasaja väljakutsed ning tuleviku visiooni kujundamine on samuti oluline osa Polise tegevusest. Kuna riigi ja kohaliku omavalitsuse teoreetilised ja rakenduslikud probleemid on muutunud üha aktuaalsemaks ja keerulisemaks, siis püütakse erinevates vormides nende lahendamisele koostöövõrgustiku kaudu kaasa aidata. Polis on ellu kutsunud mitmed juba traditsiooniks muutunud koostöövormid, näiteks igal aastal Riigikogus Eesti sünnipäeva puhul toimuvad koostöövõrgustiku foorumid, suurt tähelepanu on pälvinud Polis suveseminarid, riigi ja kohalike omavalitsuste oluliste teemade käsitlemine ja analüüs jms. MTÜ Polis 2016. aastal Arukülas toimunud suvekonverentsil algatati ka omavalitsuspäeva tähistamise idee, millest on nüüd välja kasvanud riiklik tähtpäev koos selle juurde kuuluvaga.

Eerik-Juhan Truuväli pühendas ennast Polis tegevustesse väga põhjalikult, alates selle põhikirja koostamisest kuni võimaluste piires viimaste ettevõtmisteni välja. MTÜ Polis tegevusega haalus suure osas ka koostöö Tallinna Ülikooliga, kuna ta pidas teaduspõhisust ning ülikoolide kaasamist ühiskonna väljakutsetele vastamiseks väga oluliseks. Tallinna Ülikoolis toimusid ka Eerik-Juhan Truuväli juubelitele pühendatud foorumid.

Eerik-Juhan Truuväli pidas väga oluliseks valdkonna koostöö arendamist ning sellesse valdkonna teadlaste, poliitikute ning praktikute kaasamist.

Jätkuvalt oli tema eesmärgiks teaduse, õppe ning arendustegevuses osalemine. MTÜ Polis raames toimusid erinevad seminarid ning teised valdkonnaga seonduvad tegevused. Väga hea vastuvõtu sai Eerik-Juhan Truuväli 2008. aastal ilmunud kogumik *Põhiseaduse teel*. Mahukas käsiraamat annab hoolikalt valitud dokumentide abil ülevaate meie omariikluse arengust ning muutumisest läbi aja. Eerik-Juhan Truuväli lisas sinna kommentaarid ja võrdluse ühiskonna nähtustest riigi arengu erinevates etappides. Materjali valikul, esitamisel ja kommenteerimisel on olnud peatlejeks meie iseseisvuse saavutamise, teostamise, kaotamise ja taastamise protsess. Lugeja ette tuuakse autentne pilt aastatepikkusest võitlusest erinevate ideoloogiate vahel, riigiõiguslike aktide elu oma aja aegruumis ja nende kõlapind meie ajas. Põhiseaduste kogumik on koostatud võrdlev-ajaloolise eesmärgiga. See annab meie põhiseaduste arengust seostatud tervikülevaate ja hea mineviku tunnetuse.

Tallinna Ülikool oli Eerik-Juhan Truuväli jaoks väga oluline koostööpartner nii sisulistes küsimustes kui ka mitmete foorumite, analüüside jne ühise läbiviimise aspektist. Ülikoolis toimus ka Eerik-Juhan Truuväli 75. sünnipäeva äramärkimine.

Märgiline oli 14. mail 2018 Tallinna Ülikoolis MTÜ Polis algatusel toimunud foorum *Riik ja omavalitsus täna ning vaade tulevikku 10 teesi - mis edasi?* Foorumiga õnnitleti ka MTÜ Polis presidenti, varasemat õiguskantslerit Eerik-Juhan Truuväli 80. sünnipäeva puhul. Avasõnad ütles ülikooli rektor Tiit Land, esinesid Riigikogu esimees Eiki Nestor, Mihhail Kõlvart, Tallinna Linnavolikogu esimees, Tallinna Ülikooli juhid, õppejõud, üliõpilased ning mitmed riigi ja kohaliku omavalitsuse ning nende liitude juhid, teadlased ja teised. Toimus ka kogumiku *Eesti omavalitsused ja liidud 100. Omavalitsustegelased* esitlemine, mis sisaldas Eerik-Juhan Truuväli artiklit (Eerik-Juhan Truuväli seonduvad materjalid, mida täiendatakse, on leitavad ka MTÜ Polis kodulehelt aadressil <https://polismtu.ee/meist/eerik-juhan-truuväli/>).

Eerik-Juhan Truuväli lahkus meie hulgast 25. juuni 2019 ning tema ärasaatmine toimus riikliku matusera

Eerik-Juhan Truuväli oli juhina, kolleegina, teadlasena, õpetajana, lihtsalt inimesena õiglase, samas nõudlik, empaatiline ja abivalmis. Tema tegevust saatis rõõmsameelsus ja elutarkus. Tema mitmekülgne tegevus on aga jätkuvalt väga oluline ning selles osas on koostöövõrgustik MTÜ Polise, Tallinna Ülikooli ja Tartu Ülikooli, Riigikogu, Riigikohtu, õiguskantsleri, kohalike omavalitsuse ja nende liitude ning mitmete teiste institutsioonide näol jätkuvalt valmis seda jäädvustama. Palju on veel teha, et esile tuua kogu tema elutöö eri tahud. Üheks vormiks on kujunenud juba kolm korda toimunud Eerik-Juhan Truuväli sünniaastapäeva tähistamine väga kõrgetasemeliste kollokviumite ja foorumitega.

Esimene toimus 11.03.2020 Tallinna Ülikoolis ja teemaks oli *Eerik-Juhan Truuväli – tema ajastu ning tulevik*;

Teine toimus vaatamata Covid-19 pandeemiale 8.03.2021 ja teemaks *Kohalik omavalitsus Eesti riikluse taastamise ja arengu teel - 30 aastat*. Seejuures otsustas MTÜ Polis juhatus 15.02.2021 omistada Eerik-Juhan Truuvälile, MTÜ Polis presidendile aastatel 2004-2019, MTÜ Polis aupresidendi staatus. Eelnev otsus tehti teatavaks 8.03.2021 TLÜ-s aset leidnud kollokviumil.

Kolmas kollokvium toimus 21.02.2022 Riigikogus ning teemaks *Koostöö kui arengu võti – omavalitsuspäeva ideest riikliku tähtpäevani*.

Neljas kollokvium on kavandatud 24. maile 2023 Õiguskantsleri Kantseleis ning teemaks *Eerik-Juhan Truuväli - õiglus ja õigus. Kohaliku omavalitsuse õiguskorra areng ja järelevalve*. Kollokvium on pühendatud Eerik-Juhan Truuväli 85. sünniaastapäevale.

Tartu Ülikooli õigusteaduskonna direktor Gaabriel Tavits on avaldanud valmisolekut koordineerida Eerik-Juhan Truuvälile pühendatud viienda kollokviumi korraldamist järgmisel aastal Tartus.

Seega võime öelda, et Eerik- Juhan Truuväli vaimse pärandi jäädvustamine, analüüsimine ning sidumine tänapäeva väljakutsetega on saanud reaalsuseks. MTÜ Polis raames on asunud asjakohast materjali ka süstematiseerima, sealjuures veebi kaudu jne. Samas on aga väga palju veel teha – seejuures on üliõpilaste teadlikkus täna eelnevalt Eerik-Juhan Truuväli elutöö osas tõusnud. Üheks võimaluseks ongi suurendada Eerik-Juhani Truuväli tegevuse nähtavust, sh suurema jäädvustamisega avalikus ruumis – meie ettepaneku kohaselt nimetades Tallinna Ülikooli Mare maja auditoorium 225 Eerik-Juhan Truuväli nimeliseks.

Koos eelnevaga annaksime oma poolse panuse Eerik-Juhan Truuväli mälestuse jäädvustamisse. Lisame ka eeltoodud kollokviumite kavad ning Eerik-Juhan Truuvälile omistatud kodumaiste ja välisriikide tunnustuste loendi:

2000. aastal Riigivapi III klassi teenetemärk

2001. aastal Ida-Viru teenetemärk
2006. aastal Valgetähe II klassi teenetemärk
2008. aastal Tartu Ülikooli medal
2010. aastal Tartu Ülikooli aumärk
Piirivalve Teeneteristi II järk
Kaitseväge Teeneterist riigikaitseliste teenete eest
Matias Coloniuse medal (Soome)
Konstitutsioonikohtu medal (Prantsusmaa)
2021. aastal postuumselt MTÜ Polis aupresidenti staatus

**LISA 2: EERIK-JUHAN TRUUVÄLI BARELJEEFI STRUKTUURI
KAVAND**

Professor EERIK-JUHAN TRUUVÄLI

1938 - 2019

riigimees, õigusteadlane,

põhiseaduse ja selle kommenteeritud väljaande üks autoritest,

õiguskantsleri institutsiooni taastaja,

MTÜ Polis president, õppejõud

ERALDI TAHVEL:

Auditooriumi sisutamist toetasid

Tallinna Ülikool / Ühiskonnateaduste Instituut

Justiitsministeerium

MTÜ Polis ...

Indrek Grauberg

Kadi Kaljulaid

Sulev Lääne

Mare Merimaa

Peeter Järvelaid ...